

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

MAIN TENDENCIES IN TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF ECONOMIC DIRECTION IN EUROPEAN COUNTRIES

У статті розглядається практика підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування у закладах освіти країн Європейського Союзу. Вивчено стан досліджуваної проблеми в наукових розвідках учених. Визначено чинники, що впливають на успішну підготовку майбутнього фахівця німецькомовних країн, специфіку освіти в навчальних закладах Ліхтенштейну. З'ясовано особливості підготовки для торговельної сфери в економічному університеті Словаччини. Виокремлено специфічні принципи формування професійної компетентності майбутніх фахівців із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, враховуючи європейський досвід. Серед них сформульовано принцип європейської інтеграції з дотриманням цінностей, що сформувалися у країнах Європи з ринковою економікою, принцип професійно-комунікативної спрямованості.

Ключові слова: заклад освіти, професійна компетентність, європейський досвід, європейська інтеграція, фахівці з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

В статье рассматривается практика подготовки будущих специалистов экономического направления в заведениях образования стран Европейского Союза. Изучено состояние исследуемой проблемы в научных исследованиях ученых. Определены факторы, которые влияют на успешную подготовку будущего специалиста немецкоязычных стран, специфику образования в учебных заведениях Лихтенштейна. Выявлены особенности подготовки для торговой сферы в экономическом университете

Словакии. Выделены специфические принципы формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности, учитывая европейский опыт. Среди них принцип европейской интеграции с соблюдением ценностей, которые сформировались в странах Европы с рыночной экономикой, принцип профессионально-коммуникативной направленности.

Ключевые слова: заведение образования, профессиональная компетентность, европейский опыт, европейская интеграция, специалисты по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности.

Article studies the practice of training of future specialists of economic direction in high establishments of countries of European Union. The state of examined problem is revealed. Factors which influence on successful training of future specialist of German-speaking countries; specific of education in educational establishments of Liechtenstein are found out. The features of training are found out for a point-of-sale sphere in economic university of Slovakia. Specific principles of forming of professional competence of future specialists are selected on an entrepreneurship, trade and exchange activities, taking into account European experience. Among them: principle of European integration with the observance of values which were formed in the countries of Europe with a market economy; principle of professionally-communicative orientation.

Key words: establishment of education, professional competence, European experience, European integration, specialists of entrepreneurship, trade and exchange activities.

УДК [37.011.3-052:330]:378.4.046(043.5)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.38>

Стеблюк С.В.,
канд. пед. наук, викладач
Мукачівського кооперативного
торгівельно-економічного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Інтеграція України в європейський простір потребує вивчення досвіду підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування, зокрема у торгівлі, підприємстві та біржовій діяльності в країнах Європи. В. Євтушевський, аналізуючи освітній процес провідних країн зарубіжжя, окреслив завдання розвитку вітчизняної професійної освіти, а саме: періодичний перегляд напрямів підготовки фахівців відповідно до потреб розвитку ринку й галузей економіки, тенденцію лишати обов'язковими для вивчення базові економічні дисципліни, розробку навчальних програм, що забезпечують рівень підготовки спеціалістів, необхідних і для сучасного, і для перспективного економічного розвитку держави, визначення логічної структури й послідовності вивчення запланованих дисциплін, запровадження міждисциплінарного підходу [3].

Професійна освіта в Україні стала на шлях реформування, змінено підходи до освітніх програм, передбачено стажування (навчання, обмін

досвідом) за кордоном. Компетентнісний підхід до оволодіння знань став пріоритетним. Так, у Стандарті вищої освіти [9] визначено компетентності, якими повинен володіти майбутній фахівець: інтегральні, загальні, спеціальні. Серед спеціальних є такі: здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин, здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур, здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур та ін. Виходячи з цього, вивчення європейського досвіду в підготовці майбутніх спеціалістів із підприємництва залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Означена проблема була в центрі дослідження низки вітчизняних (А. Бутинець, М. Вачевський, В. Євтушевський, А. Лігоцький, Н. Ничкало, О. Падалка, Т. Поясок, А. Ржевська, Г. Хоружий та ін.) та зарубіжних (Ф. Берман, З. Блок, Д. Бол, Д. Брекер, Р. Брокхауз, Герет Томас М.

та Клоноскі Річард Дж., Д. Макклелланд та ін.) учених. Так, А. Ржевською визначено такі особливості сучасного європейського простору вищої освіти, як «еволюція й ускладнення місій вищих навчальних закладів, збільшення кількості викладачів і студентів, краща інтеграція в життя суспільства, загальне тяжіння сектора вищої освіти до гомогенності через затвердження університетських стандартів, посилення наукового складника діяльності університетів, збільшення кількості досліджень у галузі природничих наук, покращення фінансування прикладних досліджень, результати яких можна миттєво використати в місцевих громадах, що й фінансують ці дослідження» [7]. Т. Поясок з'ясовано специфіку підготовки фахівців у вищих економічних навчальних закладах країн Європейського Союзу (Ірландії, Великобританії, Франції, Італії, Німеччини, Нідерландів), зокрема впровадження інформаційних технологій, спрямованих на формування інформаційної інфраструктури університетів, забезпечення індивідуалізації, доступності та якості навчання, тенденція до збільшення прикладного складника в змісті професійної підготовки та ін. [6, с. 18]. Досліджуючи розвиток системи підготовки кваліфікованих робітників у Болгарії і Польщі, А. Каплун вивчив і порівняв досвід цих країн із метою виявлення прогресивних ідей та їх творчого використання для модернізації вітчизняної системи професійної освіти і навчання, створення необхідних умов для реалізації концепції освіти упродовж життя, враховуючи світові тенденції розвитку, соціально-економічні, технологічні і соціокультурні зміни, забезпечення якісних освітніх послуг, фахової підготовки в усіх регіонах, запити і потреби держави і громадян [4, с. 33].

Проте сьогодні ще не достатньо вивченим залишається питання підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Мета статті – розкрити особливості підготовки фахівців із підприємництва в окремих країнах Європи. Завдання дослідження – з'ясувати специфіку формування професійної компетентності в майбутніх спеціалістів із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, узагальнити європейський досвід підготовки за означеною спеціальністю з метою вдосконалення професійної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. В основі нашого дослідження лежать наукові розвідки з проблем підготовки фахівців сфери підприємництва, бізнесу чи інших економічних проблем, дотичних до проблеми нашої наукової розвідки. На успішну підготовку майбутнього фахівця німецькомовних країн впливають такі чинники: мікроклімат у групі, колективі, особливості зовнішнього середовища, індивідуальні особливості, вміння, навички, розвиток технології на підприємстві, стратегії розви-

тку фірми, опанування новими видами діяльності. У навчальному процесі використовуються такі методи: аналіз інформації про працівників, здійснення тестування з метою виявлення ступеня розвитку і компетенції певних професійних знань, умінь і навичок, спостереження за діяльністю персоналу під час виконання службових завдань, підготовка індивідуального плану розвитку майбутнього фахівця, усунення джерел проблем, що гальмують його продуктивність [1, с. 27].

За допомогою теоретичних досліджень із питань підготовки фахівців економічного профілю встановлено інноваційні напрями і тенденції у професійній освіті:

- соціально-економічна ситуація в країні, академічна мобільність і тенденція до єдиного освітнього простору створили необхідність по-новому розглядати питання підготовки спеціалістів із позицій якості освіти;

- розширення професійної діяльності та вихід на міжнародний ринок праці актуалізує проблему формування міжкультурних, міжгалузевих знань, умінь, навичок, необхідних для професійної адаптації у різноманітних соціально-економічних умовах і професійних колективах;

- компонентом нових освітніх концепцій стали ключові та освітні компетенції, які визначають компетентний підхід у професійній освіті та систему педагогічних, психологічних, філософських та соціологічних знань у структурі професійної підготовки;

- реалізація компетентного підходу і формування ключових компетенцій спеціалістів вимагають нового змісту професійної освіти, зорієнтованого на розвиток особистості, можливість її самореалізації та самоорганізації;

- особистісно орієнтоване професійне навчання пропонує втілення нових технологій, педагогічних конструкцій, які забезпечують орієнтацію на розвиток особистості, цілеспрямованість і відповідність змісту професійної освіти стосовно до особливостей майбутньої професії, використання суб'єктивних уявлень і досвід тих, хто навчається, інтерактивні дії суб'єктів освітнього процесу, чітко спланований очікуваний результат навчання, соціально-професійна адаптованість і захищеність фахівців [1, с. 28].

Цікавим є узагальнений досвід [8, с. 237] із проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у межах національної освітньої системи Ліхтенштейну, яка складається з початкової, середньої освіти I рівня, середньої освіти II рівня та вищої освіти. Послідовність переходу в навчальні заклади різних рівнів є важливим принципом освітньої системи Ліхтенштейну, яка характеризується гнучкістю та можливістю вибору напряму професійного становлення відповідно до особистісних потреб. Професійна освіта вторинного рівня в

Ліхтенштейні базується на практичних методах навчання майбутньої професійної діяльності, які розроблені у партнерстві з діловими установами. Середню професійно-технічну освіту в Ліхтенштейні забезпечують професійно-технічні училища. В основу базової професійної освіти вторинного рівня покладено дуальний або триальний підходи. Дуальний підхід, відомий як подвійна система навчання, поєднує в собі професійну діяльність учня в компанії та відвідування спеціальної професійної школи. Триальний підхід уміщує ці два елементи, а також додаткові курси, спрямовані на навчання та подальший розвиток практичних навичок майбутніх фахівців. Успішне завершення навчання дає можливість отримати професійний атестат середньої освіти, який дозволить здійснювати професійну діяльність або ж продовжити навчання у ВНЗ Ліхтенштейну та Австрії та вищих професійних навчальних закладах Швейцарії. Ще однією особливістю навчального процесу, на думку дослідниці [8], є те, що система освіти в Ліхтенштейні пропонує широкий спектр позааудиторних заходів, які спрямовані на підвищення рівня соціальних навичок дітей, що сприяє заохоченню студентів до здорового та збалансованого способу життя. Університет Ліхтенштейну також пропонує магістерську програму за спеціальністю «Підприємництво», яка орієнтована на дослідження процесу створення, розвитку та переформатування компанії.

До речі, Міністерством освіти і науки України пропонується розглядати дуальну освіту як одну з форм підготовки майбутніх фахівців. Це дасть можливість забезпечити взаємозв'язок між теоретичною та практичною підготовками, освітою й сучасними підприємствами, враховуючи вимоги роботодавців. Вивчаючи практику підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування Словаччини, варто зазначити, що всі державні університети входять до Європейської асоціації університетів і тісно співпрацюють із багатьма вишами Європи, беруть активну участь у програмах обміну студентами. Під час навчання у вищих навчальних закладах Словаччини студенти мають додаткові можливості вивчення іноземних мов (англійської, німецької, іспанської, китайської), проходження практики та стажування під час канікул у країнах Євросоюзу, а також у США, Канаді, Великобританії, Новій Зеландії, Китаї та багатьох інших [5]. Економічну підготовку майбутніх фахівців із підприємництва та торгівлі здійснює Університет економіки в Братиславі. В університеті реалізуються такі програми: бакалаврат, магістратура, MBA. Факультет торгівлі (Faculty of commerce) вміщує підприємництво у сфері торгівлі і туризму (entrepreneurship in trade and tourism), підприємництво у зовнішній торгівлі (entrepreneurship in foreign trade), управління торгівлею (trade management),

міжнародна торгівля (international trade), бізнес у Європейському Союзі (European union business), економіка торгівлі і послуг (economy trade and services) [2].

Оскільки останнім часом економічні ринкові відносини набувають свого розвитку, тому, на наш погляд, досвід Братиславського університету в підготовці майбутніх фахівців є перспективним. Зазначимо, що у професійній освіті України майбутніх фахівців із торгівлі здійснюють за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, за якою передбачено теоретико-практичну підготовку, враховуючи європейські стандарти. Наприклад, за Освітньою програмою «Магістр» уведено такі дисципліни: «Товари світового рівня якості», «Глобальні мережі в бізнесі», «Реінжиніринг бізнес-процесів», «Міжнародне технічне регулювання» та інші (Львівський торговельно-економічний університет).

Наразі актуальною є практична підготовка фахівців із такого профілю. Щодо цього Н. Трішкіна виокремила принципи підходу до цього процесу. Серед них такі: «1. Принцип цілеспрямованості практичної підготовки. Він реалізується в тому, що оволодіння спеціальністю підпорядковується загальному навчальному плану і має систематичний характер. 2. Принцип неперервності і поєднання теоретичного навчання з інтенсивним набуттям практичних умінь та навичок. Навчальними планами передбачено поєднання годин теоретичного навчання і практичної підготовки студентів в умовах навчально-тренувальної фірми. 3. Принцип інтеграції інтелектуальних і матеріальних ресурсів. Він реалізується шляхом інтеграції навчання з виробництвом у двох напрямках. Перший пов'язаний із використанням матеріальних ресурсів виробництва (бази, обладнання, нових технологій тощо), другий – із залученням до проведення занять висококваліфікованих спеціалістів підприємств. 4. Принцип активізації самостійної творчої роботи учнів в оволодінні вміннями та навичками зі спеціальності» [10, с. 197].

Розробляючи модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, а також ураховуючи європейський досвід, нами виокремлено принцип європейської інтеграції з дотриманням цінностей, що сформувалися у країнах Європи з ринковою економікою, принцип професійно-комунікативної спрямованості.

Висновки. Таким чином, нами розглянуто проблему підготовки фахівців із підприємництва, торгівлі в окремих європейських країнах, з'ясовано специфіку формування професійної компетентності у закладах вищої освіти, що дасть можливість спрямувати нашу наукову розвідку на нові підходи у професійній освіті, вдосконалити систему формування професійної компетентності у

майбутніх фахівців із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні зарубіжних тенденцій щодо підготовки майбутніх фахівців у сфері біржової діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бичок А.В. Особливості підготовки фахівця економічного профілю в німецькомовних країнах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 27–29.
2. Економічний університет у Братиславі. URL: <https://simplex.ua/program-eko-uni-bratislava>
3. Євтушевський В. Економічна освіта у вищій школі: здобутки та проблеми формування. *Вища освіта України*. 2002. № 2. С. 86–90.
4. Каплун А.В. Розвиток систем підготовки кваліфікованих робітників у Болгарії і Польщі (кінець XIX–XX ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук, спец.: 13.00.04. Київ, 2011. 42 с.
5. Освіта в Словаччині. URL: <https://www.slovakagency.com.ua/ua/osvita-v-slovachchini/>
6. Поясок Т.Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук, спец.: 13.00.04. Київ, 2010. 44 с.
7. Ржевська А.В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2013. 40 с.
8. Самохвал О.О. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в межах національної освітньої системи князівства Ліхтенштейн. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018. Вип. 1 (7). С. 236–240.
9. Стандарт вищої освіти України, рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) рівень Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування» Спеціальність: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Наказ Міністерства освіти і науки України 13.11.2018 р. № 1243. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/076-pidpriemnitstvo-torgivlya-ta-birzhova-diyalnist-bakalavr.pdf>
10. Трішкіна Н.І. Сучасні підходи до формування професійних компетенцій фахівців торговельно-економічного профілю. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2015. № 1 (9). С. 197, С. 193–199.